

จดหมายข่าว (E-Newsletter: Agri. Policy Research)

งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3

ประจำเดือน กันยายน – ธันวาคม 2564

ความเบื้องต้น

โดย รศ.สมพร อิศวิลานนท์ และ ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์
สถาบันคลังสมองของชาติ

เนื้อหาในจดหมายข่าว “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตร” ฉบับที่ 3 ซึ่งเป็นฉบับสุดท้ายของปี 2564 นี้ เป็นการสรุปผลการศึกษาจากโครงการวิจัย “การประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะที่หลากหลายต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย” โดยมี รศ.ดร.วิษณุ อรรถวานิช เป็นผู้ศึกษา โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นหนึ่งในโครงการวิจัยที่สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย” ซึ่งได้ดำเนินงานร่วมกันระหว่างสถาบันคลังสมองของชาติ และสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้ให้การสนับสนุน

งานศึกษาวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายในการประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะในภาคเกษตรจำนวน 8 โครงการ ต่อรายได้สุทธิและภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการของภาครัฐ ตลอดจนวิเคราะห์ความคุ้มค่าของการดำเนินนโยบายเหล่านี้ โดยพิจารณาผลกระทบจากการเข้าร่วมของนโยบายของเกษตรกร ซึ่งอาจจะมีมากกว่า 1 นโยบายในเวลาเดียวกัน โดยผลการศึกษาจะชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนเกษตรกรต่อการเข้าร่วมนโยบายสาธารณะผ่าน “รายได้” “ต้นทุนการผลิต” และ “รายได้สุทธิ” ต่อครัวเรือนเกษตรกร และรวมถึงต่อพื้นที่ทางการเกษตรที่ถือครอง ซึ่งช่วยสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าในการใช้งบประมาณของนโยบายสาธารณะ

ซึ่งผลการศึกษาได้ชี้ถึงระดับผลสำเร็จและผลสัมฤทธิ์ของนโยบายในภาคเกษตรทั้ง 8 โครงการดังกล่าว ซึ่งเอื้อต่อการนำไปใช้ในการทบทวนและปรับปรุงมาตรการเชิงนโยบายสาธารณะในภาคเกษตรทั้ง 8 โครงการของภาครัฐเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาจดหมายข่าวฉบับนี้ จะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ✨

“การประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะที่หลากหลายต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรไทย”

ศึกษาโดย รศ.ดร.วิษณุ อรรถวานิช
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

“...ภาคการเกษตรของไทย ได้
เผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ
เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง...
เกษตรกรส่วนใหญ่ยังอยู่ในฐานะ
ยากจนเมื่อเทียบกับภาคเศรษฐกิจ
อื่น...”

เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน
รัฐบาลไทยตั้งแต่อดีตจนถึง
ปัจจุบันได้ใช้นโยบายเกษตร
หลากหลายรูปแบบ...”

ภาคเกษตรนับว่าเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความสำคัญมากต่อประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาภาคเกษตรได้เผชิญปัญหาความเหลื่อมล้ำเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนจากผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของภาคเกษตรที่มีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันอยู่ที่ 8.63% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ในขณะที่เป็นภาคที่มีการจ้างงานสูงถึง 12.62 ล้านคน คิดเป็น 34% ของกำลังแรงงานทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังอยู่ในฐานะยากจนเมื่อเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของครัวเรือนเกษตรกร รัฐบาลไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ใช้นโยบายเกษตรในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การแทรกแซงราคาตลาด การส่งเสริมการเรียนรู้ การส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรเชิงพื้นที่ และการส่งเสริมมาตรฐานสินค้าเกษตร เป็นต้น นโยบายต่างๆ ข้างต้นจำเป็นต้องใช้งบประมาณในแต่ละปีจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยที่ทำการประเมินผลกระทบขั้นสูงต่อความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของเกษตรกรตลอดจนความคุ้มค่าของการดำเนินนโยบายเหล่านี้ในภาคเกษตรค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ ผลการศึกษาจากงานวิจัยในอดีตอาจก่อให้เกิดปัญหา ความเอนเอียงในการคัดเลือก (Selection Bias) และเน้นประเมินผลกระทบเพียงนโยบายใดนโยบายหนึ่งเท่านั้น ขณะที่ครัวเรือนเกษตรกรมักเข้าร่วมมากกว่า 1 นโยบายในเวลาเดียวกัน

✧ จุดมุ่งหมายหลักในการศึกษา

เพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะในภาคเกษตรต่อรายได้สุทธิและภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรไทยที่เข้าร่วมโครงการ และต้องการสะท้อนความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณแผ่นดินที่มีอยู่อย่างจำกัด

✂ ขอบเขตการศึกษา

โดยนโยบายเกษตรที่ได้ทำการประเมินประกอบด้วย 8 นโยบาย ได้แก่

1. ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
2. แปลงใหญ่
3. การบริหารจัดการน้ำ
4. แผนการผลิตข้าวครบวงจร
5. Zoning by Agri-Map
6. ธนาคารสินค้าเกษตร
7. มาตรฐานสินค้าเกษตร GAP/ เกษตรอินทรีย์ และ
8. โครงการส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่

การศึกษาครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้วิธีการประเมินผลกระทบของนโยบายสาธารณะ โดยใช้ค่าคะแนนความน่าจะเป็นของการเข้าร่วมโครงการ (Generalized Propensity Score) แบบตัวแปรหลายทางเลือก (Multi-Valued Treatment) พร้อมทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และผู้แทนเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายที่ศึกษา ได้ใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจ สังคม และแรงงานเกษตร ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ครอบคลุม 3 ปีการเพาะปลูก ได้แก่ ปีเพาะปลูก 2560/2561, 2561/2562 และ 2562/2563 และข้อมูลสภาพอากาศจากสถานีตรวจอากาศทั่วประเทศไทยจากกรมอุตุนิยมวิทยา โดยได้ทำการปรับข้อมูลอากาศจากสถานีตรวจอากาศให้สอดคล้องกับข้อมูลด้านการเกษตรที่อยู่ในรูปแบบขอบเขตการปกครองด้วยวิธี Weighted Least Square

✂ สรุปผลการศึกษา

ภาพรวมของข้อมูลที่ศึกษา พบว่า 79.29% ของครัวเรือนเกษตรเข้าร่วมโครงการอย่างน้อย 1 นโยบาย ครัวเรือนเกษตรจะเข้าร่วมเฉลี่ย 1.81 นโยบาย และ 0.52% ของครัวเรือนเกษตรเข้าร่วมทั้ง 8 นโยบายในช่วงเวลาเดียวกัน

โดยรูปแบบนโยบายที่ครัวเรือนเกษตรเข้าร่วมมากที่สุดในช่วงเวลาเดียวกัน 10 รูปแบบแรก ได้แก่

- 1) แผนการผลิตข้าวครบวงจร
- 2) แผนการผลิตข้าวครบวงจรและการบริหารจัดการน้ำ
- 3) บริหารจัดการน้ำ
- 4) แผนการผลิตข้าวและแปลงใหญ่
- 5) แผนการผลิตข้าวและ ศพก.
- 6) แผนการผลิตข้าวและเกษตรทฤษฎีใหม่
- 7) แผนการผลิตข้าวและมาตรฐานสินค้าเกษตร GAP และ เกษตรอินทรีย์
- 8) แผนการผลิตข้าว มาตรฐานสินค้าเกษตร GAP/เกษตรอินทรีย์ และเกษตรทฤษฎีใหม่
- 9) แผนการผลิตข้าวครบวงจร การบริหารจัดการน้ำ และ ศพก.
- 10) แผนการผลิตข้าว แปลงใหญ่ และการบริหารจัดการน้ำ

“... 8 นโยบาย ในการประเมิน...”

“...การศึกษาค้นคว้า ได้ทำการ
แก้ปัญหาค่าการประมาณค่าที่
เกิดขึ้น ซึ่งจะทำได้พล
การศึกษาที่สะท้อนถึงการ
ประเมินผลกระทบของนโยบายที่
ใกล้เคียงกับค่าที่แท้จริงมาก
ที่สุด....”

จากข้อมูลเชิงสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนเกษตร 1 ครัวเรือนได้รับประโยชน์จาก
โครงการของภาครัฐมากกว่า 1 นโยบาย ดังนั้น การประเมินผลกระทบของนโยบาย โดย
พิจารณาเฉพาะนโยบายใดนโยบายหนึ่งเท่านั้น อาจทำให้ผลกระทบที่ประเมินได้ของนโยบาย
นั้น ไม่ใช่ผลกระทบของนโยบายที่ต้องการประเมินอย่างแท้จริง ซึ่งการศึกษาค้นคว้าได้ทำการ
แก้ปัญหาการประมาณค่าที่เกิดขึ้นซึ่งน่าจะทำได้ผลการศึกษาที่สะท้อนถึงการประเมินผล
กระทบของนโยบายที่ใกล้เคียงกับค่าที่แท้จริงมากขึ้น

ผลการศึกษา พบว่า เมื่อพิจารณาผลกระทบผ่านรายได้ของครัวเรือนเกษตรซึ่งวัด
ผ่าน 2 ตัวชี้วัด ได้แก่ **รายได้เกษตรกรทางตรง** และ**รายได้เกษตรกรทางตรงต่อไร่ถือครอง** โดย
การพิจารณารายได้ในส่วนนี้จะรวมเงินอุดหนุนที่ครัวเรือนเกษตรได้รับจากภาครัฐทั้งในและ
นอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้สะท้อนรายได้ที่แท้จริงของเกษตรกรจากการผลิต
ทางการเกษตร

เมื่อพิจารณา **รายได้เกษตรกรทางตรง** พบว่า นโยบาย
แปลงใหญ่ เพิ่มรายได้ 128,018 บาท/ครัวเรือน/ปี
การบริหารจัดการน้ำ เพิ่มรายได้ 397,793 บาท/ครัวเรือน/ปี
ขณะที่ แผนการผลิตข้าวครบวงจร ลดรายได้ 67,637 บาท/ครัวเรือน/ปี
Zoning by Agri-Map ลดรายได้ 26,443 บาท/ครัวเรือน/ปี และ
ธนาคารสินค้าเกษตร ลดรายได้ 237,759 บาท/ครัวเรือน/ปี
ส่วนนโยบายอื่นๆ ที่เหลือพบว่าไม่ได้ทำให้รายได้ของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลง
เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่ได้เข้าร่วมนโยบาย

เมื่อพิจารณา **รายได้เกษตรกรทางตรงต่อไร่ถือครอง** พบว่า นโยบาย
การบริหารจัดการน้ำ เพิ่มรายได้ 18,401 บาท/ไร่/ปี
ขณะที่ แผนการผลิตข้าวครบวงจร ลดรายได้ 5,110 บาท/ไร่/ปี
Zoning by Agri-Map ลดรายได้ 2,629 บาท/ไร่/ปี และ
ธนาคารสินค้าเกษตร ลดรายได้ 20,382 บาท/ไร่/ปี
โดยนโยบายอื่นๆ ที่เหลือไม่พบว่าทำให้รายได้/ไร่/ปีของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาผลกระทบผ่านต้นทุนการผลิตของครัวเรือนเกษตรซึ่งวัดผ่าน 2 ตัวชี้วัด
ได้แก่ **ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร**และ**ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรต่อไร่ถือครอง**
ผลการศึกษา **ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร** พบว่า นโยบาย
แปลงใหญ่ เพิ่มต้นทุน 107,255 บาท/ครัวเรือน/ปี
การบริหารจัดการน้ำ เพิ่มต้นทุน 219,458 บาท/ครัวเรือน/ปี และ
Zoning by Agri-Map เพิ่มต้นทุน 278,962 บาท/ครัวเรือน/ปี
ขณะที่ แผนการผลิตข้าวครบวงจร ลดต้นทุน 24,586 บาท/ครัวเรือน/ปี
ธนาคารสินค้าเกษตร ลดต้นทุน 112,857 บาท/ครัวเรือน/ปี
ส่วนนโยบายอื่นๆ ที่เหลือ ไม่พบว่าทำให้ต้นทุนการผลิตของครัวเรือนเกษตร
เปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณา **ต้นทุนการผลิตทางการเกษตรต่อไร่ถือครอง** พบว่า นโยบาย **การบริหารจัดการน้ำ** เพิ่มต้นทุน 8,053 บาท/ไร่/ปี **ขณะที่** **แปลงใหญ่** ลดต้นทุน 1,558 บาท/ไร่/ปี **แผนการผลิตข้าวครบวงจร** ลดต้นทุน 1,986 บาท/ไร่/ปี **Zoning by Agri-Map** ลดต้นทุน 845 บาท/ไร่/ปี **ธนาคารสินค้าเกษตร** ลดต้นทุน 8,228 บาท/ไร่/ปี ส่วนนโยบายอื่นๆ ที่เหลือ ไม่พบว่าทำให้ต้นทุน/ไร่/ปีของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลง

เมื่อประเมินมูลค่าผลประโยชน์สุทธิของนโยบายเกษตรทั้ง 8 นโยบาย จากการคำนวณรายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงของครัวเรือนเกษตร (รายได้เกษตรกรทางตรงลบกับ **ต้นทุนการผลิตทางการเกษตร**) โดยผลการศึกษพบว่า นโยบาย

การบริหารจัดการน้ำ เพิ่มรายได้สุทธิ 178,852 บาท/ครัวเรือน/ปี **อย่างไรก็ตาม**

แผนการผลิตข้าวครบวงจร ลดรายได้สุทธิ 43,158 บาท/ครัวเรือน/ปี

Zoning by Agri-Map ลดรายได้สุทธิ 32,976 บาท/ครัวเรือน/ปี และ

ธนาคารสินค้าเกษตร ลดรายได้สุทธิ 125,568 บาท/ครัวเรือน/ปี

ส่วนนโยบายอื่นๆ ที่เหลือ ไม่พบว่าทำให้รายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาในมิติของ **รายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงต่อไร่ถือครอง** ผลการศึกษาพบว่า นโยบาย

การบริหารจัดการน้ำ เพิ่มรายได้สุทธิ 10,365 บาท/ไร่/ปี

ขณะที่ **แผนการผลิตข้าวครบวงจร** ลดรายได้สุทธิ 3,133 บาท/ไร่/ปี

Zoning by Agri-Map ลดรายได้สุทธิ 689 บาท/ไร่/ปี และ

ธนาคารสินค้าเกษตร ลดรายได้สุทธิ 12,195 บาท/ไร่/ปี

ส่วนนโยบายอื่นๆ ที่เหลือ ไม่พบว่าทำให้รายได้สุทธิเกษตรกรทางตรง/ไร่/ปีของครัวเรือนเกษตรเปลี่ยนแปลง

“...นโยบายการบริหารจัดการน้ำ เป็นเพียงนโยบายเดียวที่สร้างผลประโยชน์เชิงบวกจากทั้ง 8 นโยบาย....”

ในขั้นตอนถัดไปการศึกษาได้ทำการประเมินมูลค่าผลประโยชน์ของนโยบายทั้ง 8 นโยบายที่ครัวเรือนเกษตรกรได้รับประโยชน์ โดยนารายได้สุทธิเกษตรกรทางตรงคุณกับจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากนโยบาย ภายใต้ข้อสมมติว่าครัวเรือนเกษตรกรมีจำนวนเท่ากับ 8.06 ล้านครัวเรือน ซึ่งเป็นข้อมูลที่รายงานจากฐานข้อมูล Farmer One ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ผลการศึกษาพบว่า นโยบายการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมี 26.23% ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดเข้าถึงนโยบาย เป็นเพียงนโยบายเดียวที่สร้างผลประโยชน์เชิงบวกจากทั้ง 8 นโยบายที่ได้ทำการศึกษา โดยสามารถสร้างมูลค่าผลประโยชน์เท่ากับ 378,221 ล้านบาท/ปี ซึ่งนับว่าคุ้มค่าเมื่อเทียบกับงบประมาณแผ่นดินที่ใช้จ่ายในแต่ละปีเฉลี่ย 60,742 ล้านบาท/ปี

ขณะที่ 7 นโยบายที่เหลือยังไม่คุ้มค่ากับการใช้จ่ายงบประมาณแผ่นดิน โดยมี 3 นโยบายที่กลับสร้างผลกระทบในเชิงลบ ได้แก่

แผนการผลิตข้าวครบวงจร ซึ่งมีครัวเรือนเกษตรกรที่ได้รับประโยชน์จากนโยบายนี้จำนวน 3.497827 ล้านครัวเรือน ทำให้มูลค่าผลประโยชน์ติดลบ 150,959 ล้านบาท/ปี ส่วนนโยบาย Zoning by Agri-Map ที่มีครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมประมาณ 1.80% ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด ทำให้มูลค่าผลประโยชน์ติดลบ 4,785 ล้านบาท/ปี และ

นโยบายธนาคารสินค้าเกษตรที่มีครัวเรือนเกษตรกรเข้าร่วมประมาณ 4.129% ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด ทำให้มูลค่าผลประโยชน์ติดลบ 41,790 ล้านบาท/ปี

เมื่อนำมูลค่าผลประโยชน์ทั้งเชิงบวกและเชิงลบของทั้ง 8 นโยบายข้างต้นมารวมกัน ผลการศึกษาพบว่า ทั้ง 8 นโยบายเกษตรที่ศึกษา สร้างมูลค่าผลประโยชน์รวมเท่ากับ 180,686.25 ล้านบาท/ปี และเมื่อนำมาหักลบกับต้นทุนงบประมาณที่ใช้จ่ายตลอด 3 ปี ของทั้ง 8 นโยบาย ซึ่งเฉลี่ยประมาณ 73,779 ล้านบาท/ปี ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ทั้ง 8 นโยบายที่ศึกษาสามารถสร้างมูลค่าผลประโยชน์สุทธิเชิงบวกรวม +106,908 ล้านบาท/ปี สะท้อนให้เห็นว่าโดยภาพรวมการใช้จ่ายงบประมาณมีความคุ้มค่า อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเป็นรายนโยบายจะพบว่า มีเพียงนโยบายการบริหารจัดการน้ำเท่านั้นที่มีความคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจกับงบประมาณที่ใช้จ่าย ขณะที่นโยบายที่เหลือพบว่ายังไม่มีคุ้มค่ากับงบประมาณที่ใช้จ่าย และควรพิจารณาหาแนวทางปรับปรุงให้มีความคุ้มค่ามากขึ้น

นอกจากนั้น นโยบายเกษตรทั้ง 8 นโยบายพบว่ายังช่วยลดภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรได้น้อยมาก ซึ่งควรปรับปรุงการดำเนินงานให้นโยบายสามารถช่วยลดภาระหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรได้เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับเกษตรกร

การบริหารจัดการน้ำ
(26.23% ของครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงนโยบาย)

เพิ่มมูลค่าได้
+378,221
ล้านบาท/ปี

แผนการผลิตข้าวครบวงจร
(3.497827 ล้านครัวเรือน) (Farmer One)

ลดมูลค่าลง
-150,959
ล้านบาท/ปี

Zoning by Agri-Map
(1.80% ของครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงนโยบาย)

ลดมูลค่าลง
-4,785
ล้านบาท/ปี

ธนาคารสินค้าเกษตร
(4.129% ของครัวเรือนเกษตรกรเข้าถึงนโยบาย)

ลดมูลค่าลง
-41,790
ล้านบาท/ปี

✂ ข้อเสนอแนะโดยภาพรวม

- ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนนโยบายการให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าผ่านนโยบายต่างๆ ไปสู่การให้เงินช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข (Conditional Transfer) เพื่อสร้างแรงจูงใจไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการผลิต
- ควรสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าอบรมรับความรู้เพิ่มเติมและฝึกปฏิบัติจริง พร้อมการประเมินผลสัมฤทธิ์ และเพื่อให้การขยายผลองค์ความรู้สามารถทำได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรพิจารณาขอความร่วมมือจากสถาบันการศึกษาในพื้นที่พร้อมกับงบประมาณสนับสนุนที่เพียงพอ
- ควรเพิ่มแนวทางดึงดูดแรงงานวัยหนุ่มสาวจนถึงวัยกลางคนที่มีศักยภาพให้หันมาทำเกษตรมากขึ้น อาทิ การให้เงินช่วยเหลือพร้อมหลักประกันความเสียหายของผลผลิตในช่วงต้นของการทำเกษตร สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ และระบบพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
- ส่งเสริมให้เกษตรกรรายย่อยเข้าถึงและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุน sharing economy ผ่านการส่งเสริมตลาดเช่าบริการเครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น
- เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมนโยบายเป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกร (ธ.ก.ส. สหกรณ์การเกษตร และกลุ่มเกษตรกร) การเพิ่มความเข้มแข็งและบทบาทให้กับสถาบันเกษตรกรน่าจะช่วยให้เห็นนโยบายต่างๆ ประสบความสำเร็จได้มากขึ้น

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายบริหารจัดการน้ำ

- ควรมีสนับสนุนการขยายเขตชลประทาน และส่งเสริมการขยายแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน อาทิ การทำบ่อจืด
- ควรหาแนวทางยกระดับประสิทธิภาพการผลิต และปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตใหม่ โดยเฉพาะการทำเกษตรผสมผสาน

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย ศพก.

- เน้นการฝึกฝนในภาคปฏิบัติให้มากขึ้น พร้อมการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ไม่ได้วัดเพียงจำนวนผู้เข้าร่วมอบรม
- พิจารณาหาแนวทาง (อาทิ แรงจูงใจ) ให้เกษตรกรต้นแบบให้เวลากับการถ่ายทอดความรู้
- พิจารณาปรับเปลี่ยนผู้นำเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่
- บูรณาการการจัดอบรมระหว่างหน่วยงานต่างๆ โดยคำนึงถึงความต้องการของพื้นที่

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายแปลงใหญ่

- เน้นส่งเสริมแปลงที่มีพื้นที่ติดกันให้มากขึ้นพร้อมระบบแรงจูงใจแบบมีเงื่อนไขที่เหมาะสม เพื่อให้การบริหารจัดการง่ายและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน
- ปัจจุบันแปลงใหญ่แต่ละที่ความสำเร็จขึ้นอยู่กับแต่ละกลุ่มไม่มีลักษณะของการทำงานเชิงระบบ ดังนั้นควรหาแนวทางในเชิงระบบเพื่อให้การบริหารจัดการแปลงใหญ่เป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย แผนการผลิตข้าวครบวงจร

- ใช้แรงจูงใจแบบมีเงื่อนไขให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิต
- ต้องพัฒนาวิธีการพยากรณ์อุปสงค์ที่แม่นยำ
- ลดอำนาจการผูกขาดตลาดผลผลิตของผู้รับซื้อ

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย Zoning by Agri-Map

- ควรหาวิธีการสร้างแรงจูงใจและสนับสนุนทางการเงินที่เพียงพอสำหรับเกษตรกรเพื่อดึงดูดการตัดสินใจปลูกพืชอื่นที่มีความเหมาะสมแทนพืชเดิมที่ปลูก
- ควรหาแนวทางจูงใจให้เกษตรกรในพื้นที่เดียวกันปลูกพืชชนิดเดียวกันเพื่อรับประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด
- รัฐบาลควรให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชใหม่ให้เกษตรกรและเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับเกษตรกร

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย ธนาкарสินค้าเกษตร

- ควรบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานให้มากขึ้น
- บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐยังขาดความรู้ในเรื่องของหลักบริหารจัดการธนาкар
- รูปแบบปัจจุบันของธนาкарสินค้าเกษตรไม่ยั่งยืนเนื่องจากภาครัฐเป็นฝ่ายให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตตลอดหากหยุดส่งเสริมเมื่อไหร่โครงการก็ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ ดังนั้นควรหาแนวทางที่จะให้พื้นที่ดูแลตนเองเมื่อไม่มีความช่วยเหลือของภาครัฐ

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบาย GAP / เกษตรอินทรีย์

- ควรใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการติดตามและจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตรเพื่อลดข้อจำกัดของบุคลากรที่มีไม่มาก และลดขั้นตอนการขอมาตรฐาน และให้ความรู้กับเกษตรกร
- สร้างความตระหนักรู้ให้กับผู้บริโภคเพื่อให้ยินดีจ่ายมากขึ้นและเพิ่มความตระหนักรู้ให้กับเกษตรกรถึงความปลอดภัยจากการผลิตและการบริโภค

☐ ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายส่งเสริมเกษตรทฤษฎีใหม่

- ควรกำหนดรูปแบบให้ยืดหยุ่นในการส่งเสริมเกษตรและการใช้พื้นที่ใช้แปลง
- ควรเพิ่มการบูรณาการระหว่างหน่วยงานให้มากขึ้น
- ควรเน้นคุณภาพของเกษตรกรที่เข้าร่วม และลดการพิจารณาเป้าหมายจำนวน

ผู้ที่สนใจสามารถอ่านรายละเอียดเพิ่มเติมได้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ที่

www.agripolicyresearch.com

✧ จัดทำโดย

สำนักประสานงาน “งานวิจัยเชิงนโยบายเกษตรและเสริมสร้างเครือข่ายงานวิจัยเชิงนโยบาย”

สถาบันคลังสมองของชาติ ร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ และคุณวรภัทร จิตรไพศาลศรี

โทร. 02 126 7632 ถึง 4 ต่อ 114, 105 Email piyatat@knit.or.th, worapat@knit.or.th

www.agripolicyresearch.com